

EEN HOLLANDS REQUIEM
Johannes Brahms
Hertaling Jan Rot

I. Koor

Levend zijn, is de pijn dragen
Die je eerst nog ontroostbaar maakte
Wie hun tranen laten
Vullen de eerste leegte

Zij geven toe en rouwen
En rapen zich weer samen
En komen tot leven
En zingen bij hun graven

Levend zijn, is de pijn dragen
Die je eerst nog ontroostbaar maakte
Die je eerst nog ontroostbaar liet zijn

II. Koor

Van vlees en bloed tot stof en as
Van lijf dat liefheeft, leeft en lacht
Tot lijk bekranst met bloemen
De krans zal verdorren
Als de bloemen morgen hangen

En ben je verdrietig, lieve vrienden
Denk aan de slijttijd van pijn

Eerst is het maandenlang winter
En het bruisende hart bevroren
Je telt verdrietig je tranen
Tot ze vermengen
Met lenteregen, met zomerregen
Nog steeds verdrietig...

Van vuur en vlam in zak en as
De Mens een levensboom en wij
Eén jaar haar blad en bloemen
De boom zal weer bloeien
Al zijn blad en bloem vervangen

Dat is niet wat ons bijblijft
Bijblijft in eeuwigheid...

Zoete zomers vol geluk
Reizen, wijze woorden
Duizend dingen, duizend dingen

Komen weer boven
Vrede, eeuwige vrede
Zo leven onze doden voort

Vrede, nee, vreugde
Zal je overspoelen
Waar wee en woede
Weer weg ebben

Zoete zomers vol geluk
Reizen, wijze woorden
Duizend dingen, duizend dingen
Komen weer boven
Vrede, eeuwige vrede
Zo leven onze doden voort
Zo leven onze doden door

III. Koor met baritonsolo

Vaak vraag ik mij af
Is mijn einde onvermijdelijk?
Zal mijn leven voorbij zijn
Als ik de geest geef?

Stel nou, ik word honderd
Wie weet ben ik dan bereid
Wordt het morgen
Sterf ik vóór mijn tijd

Vaak vraag ik mij af
Hoe oneindig is mijn eindigheid
Zal mijn leven voorbij zijn
Als ik de geest geef?

Jaloersmakend zijn alle mensen
Die zelfverzekerd leven
Hun hang naar het licht
Kent geen schaduw
En wat een wetenschapper zegt
Dat staat daar buiten
Zij weten, zonder bewijs,
Van het paradijs
Maar ik?
Hoe moet ik me troosten?
Al hoop ik op niets:
De gestorven zielen vormen één
geheel
En dood en doem doen daar aan af

IV. Koor

Hoe heerlijk is de herinnering
Hier binnenin

Waar nog lente
Verlangen en liefde leeft
Vrij van tijd, spijt en berouw
Hun hart en ziel en geestesvuur
Geven de levenden zin
Hoe heerlijk is de herinnering
Hier binnenin

Vrij zijn zij
Die in onze harten wonen
Daar zingen zij levenslang
Zij zingen daar levenslang
Hoe heerlijk is de herinnering

V. Koor met sopraansolo

Nu ziet u diep verdriet
Diep verdriet
Later, later,
Zal ik u zeker weerzien
En deze dag breng ik vrede
En deze vrede zal niemand u
ontnemen

Ik zal u troosten
Ik zal u als een moeder troosten

Moeder Aarde
Ziet eindigheid als kleinigheid
Leven en lijden voorbij
Laat van een groot geheel deel zijn

Ik zal u troosten
Ik zal u zeker weerzien

VI. Koor met baritonsolo

Niemand van ons hier
Heeft de eeuwige jeugd
Sterker, als eerstvolgende sterven wij

Vrienden, de dood is een desillusie
De aarde blijft doodgewoon draaien
Terwijl er elders baby's geboren
worden

Maar met jouw laatste adem
Je laatste ogenblik
Kraait een kind de eerste victorie

Laat ze hier de victorie vieren
Waar ze daar de dode opgebaard zien
Onomkeerbaar, onomkeerbaar
Want wij willen volwassen worden

Licht, licht voor het nieuwe leven
Het lijkt geeft de fakkel door

De dood is verslagen in een kind
Dood, waar is je dreiging?
Drama, waar is je doek?

Hoe moet je verder...
Geloof in hoop en liefde en kracht
Er zijn nog zoveel dingen van waarde
En wat nu nog zin heeft
Blijkt als jij het zin geeft
Jouw tijd op aarde

VII. Koor

Levend zijn de doden
Aan wie wij blijven denken
Voor altijd

Ja, de geest spreekt
Laat ons zwijgen van dood en drama
Want wie ze waren geven wij niet mee

Levend zijn de doden
Zolang wij hen herdenken
Levend zijn de doden
Zolang wij leven en hen herdenken

VERANTWOORDING

“Waar is Mijn Naam ineens?” dacht God.

“Oh, ‘t is zo’n hertaling van Jan Rot”

De Nederlandse Mattheuspassie was nog niet opgenomen of ik dacht al met kloppend hart aan Ein Deutches Requiem. Hoewel Brahms met zorg teksten uit de bijbel had gekozen, was het meer een spiritueel dan een religieus gebonden werk. ‘Ein Menschliches Requiem’ had hij het willen noemen. Daarbij had Brahms zelf een uitvoering in Londen opgezet met twee piano’s en een Engelse tekst. Een versie in eigentijds Nederlands leek dan ook zeer in de geest van de componist.

Brahms schreef geen ‘bede voor de zielenheil van een overledene’, maar een troostrijk werk over de dood. Ook een Hollands requiem is geen begrafenismuziek maar vooral een zangstuk voor de overlevenden, de achterblijvers.

Ik heb me laten leiden door de muziek, de structuur en de sfeer. Bijna nergens is de tekst letterlijk. ‘Want alle vlees, het is als gras, en alle heerlijkheid der mensen is als het gras haar bloemen,’ het past en het is zingbaar, maar mij doet het niets, het voegt niets toe.

Dus zijn de lieflijke woningen van Herr Zebaoth, de Heer der Heerscharen, verplaatst naar onze harten, waar de doden voortleven. En de bazuin van het laatste oordeel en de eindoverwinning op de dood, klinkt nu op kleinere schaal: terwijl hier iemand sterft, komt elders een kind ter wereld.

Natuurlijk is de structuur nog hetzelfde, als de zevenarmige kandelaar. Lied IV in het midden, II en III spiegelen V en VI. Het laatste woord

van VII is weer het eerste van I, als symbool van de kringloop.

Op www.janrot.nl staat een helder muzikaal verhaal over Ein Deutches Requiem door Eduard van Hengel. Ik beperk me hier vooral tot de tekst.

I

De achterblijvers worden aangemoedigd diep te gaan, en met de tranen de leegte vullen. Want pas wie de dood van nabij heeft meegemaakt, weet wat leven is en kan leren leven met de dood.

II

We zien de kist, begeleid door een dodenmars. Het koor bezingt de rauwe realiteit hoe een leven wordt weggemaaid. Eerst berustend, dan opstandig. Het intermezzo voorspelt hoe met het verstrijken van de seizoenen, pijn en woede weg zullen ebben, maar het is een schrale troost en het koor valt terug in de mars, nu met het beeld van de mensheid als een eeuwenoude boom, die ook volgend jaar in bloei staat, maar zonder de bladeren van nu. Ook hier voelt de herhaling als protest, maar dan neemt het stuk een triomfantelijke wending, weg van het verval. Want iemands einde, het levenloze lichaam in de kist is niet wat ons zal bijblijven. De vreugde iemand te hebben gekend, zal winnen van het verdriet diegene te hebben verloren. Vrede.

III

De bariton maakt zich zorgen over zijn eigen sterfelijkheid. Hij mist het vooruitzicht van mensen die geloven in een hiernamaals. En stel dat je te jong wegvalt! Maar ook al wacht alleen het grote niets, het besef onderdeel te zijn van de geschiedenis, de menselijke geest is toch iets wat groter is dan wijzelf, en waarom zou je met een al te cynische kijk– dood en doem – aan dat spirituele idee afbreuk doen.

IV

'In liefdevolle herinnering' lees je op vele graven, en die geruststellende gedachte is het symmetrische hart van het Requiem. Onze harten als het paradijs waar de doden wonen in hun mooiste herinnering. "Het Koninkrijk is in u lieden," heb ik altijd de mooiste zin van Jezus gevonden.

V

Het is of wij getuige zijn van een sterfgeval, iemand wordt weggenomen. Maar het is niet Magere Hein, het geraamte met de zeis, dat ons toezingt, maar de dood als een zachte verlosser, Moeder Aarde, die zich op een dag ook over ons zal ontfermen. 'Ik zal u zeker weerzien,' zingt de sopraan. "Ik zal u als een moeder troosten," verzekert het koor. En zelfs voor de bariton van III klinkt de 'eeuwige vrede' dan niet meer als bedreiging.

VI

Deel VI correspondeert met deel II. De dood is een desillusie beaamt de bariton het eerder bezongen lijk bekranst met bloemen. Maar elk einde is een nieuw begin. Het leven gaat letterlijk door, en wat stelt de dood in wezen voor zolang er steeds nieuw leven komt. Met de dood sterft ook de angst voor de dood. In een drama op toneel valt na de dood van de hoofdpersoon het doek, maar in het echte leven is er onmiddellijk weer het feest van een geboorte elders. De spetterende fuga aan het slot geeft de achterblijvers de moed om door te gaan. Geloof in hoop en liefde en kracht. Geen dood zonder leven, en geen leven zonder dood.

VII

'Levend zijn...' begint het koor, net als in I, maar nu zonder aarzelings. Want de conclusie is getrokken: Levend zijn de doden, aan wie wij blijven denken.

Elk stuk vraagt zijn eigen werkwijze, en ditmaal proefde ik een nieuwe regel steeds door op een meersporenrecorder zelf alle koorpartijen in te zingen, zo goed en zo kwaad als het ging. Tegenover mijn bureau had ik foto's aan de muur gehangen van mensen die er niet meer zijn, mijn ouders op verlovingsreis, lachende vrienden, tijdloze en vergeten beroemdheden, een onbekende soldaat. En het was of de muziek ze tot leven bracht, of ik ze via de noten aan kon raken. Nog steeds, bij een onverhoedse blik op de partituur schiet ik vol. "Het komt in het Nederlands zo dichtbij," snifte ik eens tegen mijn vrouw, toen ze bezorgd polshoogte kwam nemen. Ik hoop intens dat velen zoiets zullen ervaren en dat Een Hollands Requiem een eigen plaats verovert naast het onvolprezen Duitse meesterwerk.

Jan Rot, Ossendrecht, augustus 2007

Met dank aan Philharmonisch Koor
Toonkunst Rotterdam

Johannes Brahms, "Een Hollands
Requiem"

(c) jan rot

Niets uit deze uitgave mag etc.

Stichting Okapi/Stichting Jan Rot is
opgericht ter verrijking van het
Nederlandse lied.

Okapiboeken worden zonder
winstoogmerk verkocht. Aan de
rechten van Edition Peters wordt
voldaan. Voor meer informatie:
stichting@janrot.nl

of

www.janrot.nl